

I. A MODE DE PRÒLEG

FINA CARDONA-BOSCH

Pere Císcar

Fina Cardona-Bosch (València, 1957-2022) durant bona part de la seua vida no volgué ser poeta —poetessa era un mot que avorria, també les antologies femenines—però ho era.

Sempre fou una addicta a la lectura. Ja des de la infantesa a València o a la casa de camp d'Aigües Vives, no parà mai de llegir, com deia ella, eclècticament: còmics, Jack London, Enid Byton, el seu primer llibre en català (un de Salinger comprat per son pare), Fuster etc...; i així llegí i llegí fins uns dies abans de faltar, quan ens conten en una llibreria cèntrica valenciana que hi passà, com cada setmana, a per novetats. Són moltes prestatgeries plenes per a una dona amb tan poca obra.

Cardona publicà dos llibres de poesia molt jove: *Plouen pigues* (3i4, 1978, finalista dels Premis Octubre), amb un pròleg d'Estellés, i *Pessigolles de palmera* (Llibres del Mall, 1981), amb un pròleg de Maria del Mar Bonet. La fortuna crítica dels dos títols fou ambivalent. Sobre *Plouen pigues*, escrigué Josep Piera (*Valencia Semanal*, núm.75, 1978): «és la primera dona de la generació actual que, al País Valencià, s'incorpora a la poesia catalana»; també qualificava els seus poemes, en la seua primera part, de «senzills, i breus, i càlids» i en la segona part apuntava un to més profund. Cardona i el seu *Plouen*

pigues reberen una crítica negativa, emparant-se en el no-feminisme de la seua poesia, per part de Vicenç Altaió i Josep Maria Sala-Valldaura dins *Les noves darreres tendències de la poesia catalana, 1968-1979*. Miquel De Renzi (*Diario de Valencia*, 22/4/1981) opinava sobre *Pessigolles de palmera*: Cardona «ha abandonat la tristor continguda del seu primer [llibre] [...] i ha volgut donar pas als colors». Tots tres judicis crítics són encertats, si bé no compartim el rebuig d'Altaió i Sala-Valldaura.

En la nostra opinió, Cardona, després d'un encara primerenc llibre, obria amb *Pessigolles de palmera* un camí inèdit en la poesia catalanovelenciana coetània: una poesia de factura breu i juganera, que en els seus millors textos reeixia amb la següent aposta: l'aplicació d'una imatgeria cosmopolita i avantguardista a un poema postsimbolista pur, sovint proper al neopopularisme conreador de la cançó.

Poc després Cardona treia a la revista *Lletres de canvi* (núm.7, 1982) la plaqueta *Nus mariner*, que semblava formar part d'un projecte audiovisual i literari que no s'arribà a concretar i que potser hauria accentuat la via experimentalista cardoniana. El 1985 fou antologada per Antònia Cabanilles a *La vella pell de l'alba (Poesia catalana al País Valencià, 1973-1985)*. Després de *Nus mariner*, però, ve el silenci publicacional, només trencat vint anys més tard amb quatre poemes a la memòria de Carles Barranco al diari *Levante* (2-7-2002).

I de sobte, el 2010, Cardona reapareix: confessa que té entre mans un nou llibre i llig alguns textos inèdits en una taula rodona organitzada per l'AELC amb motiu del dia de la dona (3/3/2010) i en publica un a la revista *sèrieAlfa.com* (núm.48, 2010). Però el nou llibre no arriba a publicar-se. L'acabà? Te-

nia més llibres inèdits? Podrem gaudir alguna vegada de la seua obra tota junteta, com diria el seu amic Salvador Jàfer? Caldrà esperar molt? Amb paraules de Cardona: València, quina paciència! De moment, però, fins que accedim al seu material inèdit i es reediten els tres títols publicats en vida, introbables actualment, només podem considerar-la una poeta menor. El motiu? La seua discontinuïtat publicacional i mediàtica i el poc impacte de la seua obra en les generacions posteriors a causa d'una invisibilitat amb què convindria acabar.

Per què Cardona publicà tan poc? En primer lloc cal dir que la seua professió, les classes de *valencià* a institut, era vocacional; fins i tot sabem pel seu germà que continuà impartint classes als xiquets i xiquetes de l'hospital on era tractada. En segon lloc, Cardona tenia molts interessos i ben diversos, començant per la seua passió per la música i també per l'audiovisual, sobretot el cinema, les sèries i la publicitat. Dins del periodisme escrit és autora de les «Entrevistas desde el Congo» al *Qué y dónde*, articles d'opinió a *El País* i a la fi de la seua vida uns mordaços i divertits articles al rotatiu digital *Valencia Plaza* que vos recomanem si voleu fer-se una idea de com de curiosa i incisiva era. Quant al periodisme audiovisual, va dirigir «La otra mitad» a Aitana i participà en els programes «Tres en ratlla», «Bypass», «Arrels» i «Spotisme il·lustrat» de la televisió autonòmica valenciana. Els seus amics i amigues recorden també el seu gust pels viatges i per la cuina. Totes aquestes raons per explicar la seua poca obra literària, ho sabem, només són excuses hipotètiques i a posteriori.

Ara, 2023, no podem més que celebrar la iniciativa del PEN Català per homenatjar-la amb aquest llibre, tan necessari, on participen les seues amistats. No sabem si a Fina Cardona li

hauria fet gràcia aquest homenatge ni el present pròleg o tal vegada sí, encara que segurament no ho admetera. Potser baixaria un poc les ulleres de sol, somriuria sorneguera, tota pigossa, i pensaria: «Te la faig a tu, i a tu». Geni i figura. Celebrem-la.

II. PIGUES

Foto: Pablo San Juan

FINA I LES LLIÇONS COMPARTIDES

Carme Trescolí i José Mª Azkárraga

1983, penseu un institut a l'Eixample de València. Edifici anterior a la República. Només entrar et rep una escala senyorial i el «buenos días» del personal subaltern amb rigorós uniforme blau. Si pugem i tirem a l'esquerra, un passadís al final del qual hi ha la Sala de professors amb mobles de color caoba i casellers metàl·lics; si tirem a la dreta, la Sala de Junes, més senyorial, amb butaques entapissades i, presidint l'estança, un crucifix que misteriosament algú va fer desaparèixer un dia qualsevol. Últims tics d'un franquisme encara viu.

Penseu un espai on conviuen tallers de mecànica amb brunzir de torns, laboratoris de química exhalant flaires amoniacals, aules de mecanografia amb simfonia d'Olivetti i els «chispas», embolicats en cables, bombetes, circuits i soldadures. Al costat d'este univers tecnològic, l'àgora: classes amb tarimes que eleven uns 65 cm el professor sobre la testa dels alumnes.

Penseu un grup d'alumnes transitant l'adolescència. Estudiants díscols que sovint, en aquells anys, venien descartats per un sistema educatiu que els havia declarat majoritària-

ment no aptes. Havien fracassat a l'escola i arribaven a l'institut com una de les últimes oportunitats de tindre una certa formació. Grups de 30 o 40, la *ratio* llavors era un concepte alié.

Ara imagineu-la a ella enmig d'este ecosistema: melena panolla, minifalda de cuir, botins negres, jupa rogíssima de rockera, com l'última nóvia de Jagger; camisa també roja feta a mida, amb motetes negres, les puntes lligades a l'alçada del melic; calces calades i ulleres de sol. Les mans blanques blanquíssimes, eixa blancor intensa que ja és quasi color rosa, incomptables anells i entre els dits, la permanent cigarreta de Marlboro, per descomptat.

Eixa era Fina. En aquella època llegíem *Wilt*, de Tom Sharpe, però també Ballard, Monzó, Papasseit o Fuster. Llibres de terres llunyanes: Texas, Arizona, Califòrnia. Paradisos que reconeixia com un llegat pròxim, alhora familiar i distant: *Dos és massa*, *Desdejuni a Tiffany's*, el Truman Capote més elegant... Lectures heterodoxes en una aula d'FP i que des d'eixe moment es convertiren en patrimoni de futurs fusters, administratius, mecànics, electricistes o tècnics de laboratori.

Atenta a exposicions i concerts on no dubtava portar els alumnes si l'ocasió pagava la pena: ja fora València, Barcelona o Lisboa, ciutat que despertava en ella un interès especial que sabia transmetre als seus acòlits. Un grup heterogeni format per estudiants de les diverses branques professionals que, captivats pel seu caràcter torrencial, la seguien fidelment amb la certesa de no avorir-se. Una manera d'ensenyar que anava més enllà dels murs de l'institut.

Trencava motles, tan ètics com estètics, no era una professora de *valencià* clàssica. En ella conflüen elements de casta

capitalina i Ribera del Xúquer en comunió espurnejant, divertida, perfecta. Els seus referents eren molt més que simples citacions; ella sí que els coneixia a tots: Fuster, Estellés, Sanchis Guarnier, Brossa o Calders. Moderna fins a dir prou, innovadora educativa *avant la lettre*: la llengua era un vehicle no un final, el punt de partida i no el d'arribada. *El guardià al camp de sègol*, xe sí, del Salinger, deia articulant una g apitxadíssima com si d'un veí del poble es tractara. Vèiem *Blue velvet*, *Perdita Durango* o *Wild at heart*, sempre li van agradar les històries de la frontera. I *Blade runner*, una pel·li per la qual sentia devoció.

Duia una pinça d'estendre com a amulet. Ferro i fusta, confluència de cultures. Amb una pinça a les mans les possibilitats d'èxit es multipliquen. Prevenció doble contra la mala sort que no dubtava a compartir amb els alumnes en els moments dramàtics d'un examen.

Mirava amb escepticisme les diverses reformes educatives, en especial aquella que despallava els alumnes professionals de les matèries més humanístiques. Crítica, no dubtava a fer ús d'una agudeses viperina, amb algun sector de la cultureta que ancorava el *valencià* a la crònica local.

L'institut formava part del seu hàbitat natural, un vèrtex d'aquell triangle que constituïa els seu univers: un a Antonio Suárez (sa casa), el segon a Reina Na Germana (casa sa mare) i el tercer a Antic Regne (l'institut). Al voltant, orbitaven la resta de planetes (Maipi per fer una tapa, el D'or per fer un pel·li, Brillante per fer una copa, el Congo per fer una canya ...).

Com si s'obriera un badall als finestrals del primer pis i un aire fred ho envaira tot: hui és el control d'*Els andròides somien xais elèctrics*? Ves tu a saber, hi haurà potser el dia que ho facen,

això de somiar, i Fina ens ha dut una granota metàl·lica, daurada, amb una llengüeta negra que li fa de base i que si la prems, fa el rauc de granotes o els gripaus. Ens dona el full amb les preguntes impreses en una rudimentària multcopista i una granota a cadascú. Instintivament premem la llengüeta i la classe sona com una pluja a Mart.